

LØGMANSRØÐAN á ólavsóku

Í innleiðninginum segði lægmaður:

Fimm og tjúgu tingsetur hava vit lagt aftur um bak undir verandi stjórnarskipan Føroya, og er henda, í dag byrjar, hin fyrsta í aðru fjórðingsöld.

Skipanin er hesi fimm og tjúgu ár einki broytt, og hava allir flokkar, í tinginum sita, havt stjórnarábyrgd hesi ár, so teir menn, sum á sinni metti hana nýtligan og líðiligan karm um viðskiftið millum tveir tjóðir, hava av royndum fingið váttað meting sína.

Hesar tjóðir vóru hvør sær tó heilt aðrar enn tær eru í dag, og skipanin hevur sostatt svarað til orðini um at smíðja lógir og sið halda.

Skal annars ikki koma inn á hesa skipan, neyðugar broytingar ella týðandi hendingar seinastu 25 árin, men meira tosa um verandi landsstýrisskeið og líta frammyvir.

»Á jolum tveir partar eftir, á kyndilsmessu helvtin av hoynum um væl skal vera«, so søgdu teir gomlu, og siga hesi orð nakað um, hvat neyðugt er, skal lívið ótarnað ganga víðari og nýtt setast við, og tað er, at syrgja fyri, at nóg-mikið er til fódurs, og at halda hús við tí.

Verandi landsstýrisskeið er runnið fram um kyndilsmessu, og halda vit, sum í landsstýrinum sita, at tað er eydnast at fáa til vega neyðuga fódrið av ymsum slag og hildið er soleiðis hús, at vit, áðrenn skeiðið er runnið, skuldu rokkið at loyst meginpartin av teim uppgávum, ein setti sær fyri og latið eitt búgv til metingar, sum er munandi styrkt og konsoliderað. Og hetta hóast tað, at ikki á øllum bo okkara er so væl á sum áður, at summa-staðni er rættuliga avetið, og at ikki allir akrar okkara geva somu fold sum fyrr.

Einki av árunum 1970, 71 ella 72 hava verið rakar, øll trý hava, tá hugt verður at teim tølum, vit vanligar meta slíkt eftir, givið rættuliga væl. Tey eru í nýggjastu tíð árin, sum hava havt frægasta handilsjavna og saman við 1967 einastu, har gjaldjavnin mótevís úrheiminum hevur sýnt munandi avlop. Tolini eru at lesa í teim skjolum, hjáløgð eru, og sýna tey á øllum økjum — hvat viðvíkur fløgum og uppsparing hjá tí almenna og einstaklingi, bruttotjóðarúrtøku, útflutningi, einstaklinga úrtøku og so framvegis — munandi framgongd.

Fyrra helvt av 1973 sýnir

somu mynd, og halda vit, at enn eina tíð skuldu vit kunna notið gott av tí hákonjunkturí fisakvorum hevur verið fyri.

Tó, óvissan um hetta tykist vera størri við byrjanina av hesi tingsetu, enn hon var um sama mundið í fjør.

Segði, at summir av akrum okkara lítið og einki bera sammett við fyrr, og er hetta at kunna útvega sær nóg stórt arbeiðsøki, til at eitt vaksandi skipatal kann veidda út ímóti tí, vit hava veitt, ein hin fyrsta fortreytin fyri, at fiskaprisirnir kunnu ávirka framhaldandi útbýgging og konsolidering. Henda settning er torført at greiða.

Ótryggleikin í gjaldoyrisviðurskiftinum er onnur höttanin ímóti vælferð okkara eins væl og hin vaksandi dýrtíðin, sum fær allar vørur á heimsmarkaðinum at bólgna. Hesa höttan kunnu vit tíverri ógvuliga lítið gera við. Gjalda vit ikki veraldarmarknaðarprísir fyri nýtslu okkara, fáa vit ongur vørur — serliga tí mangar teirra ikki eru til í nóg stóraríngd — og at gera skil á gjaldoyrisviðurskiftinum stórlandanna millum býður væl ikki sjálvt hin mest hugdjarvi og knásaligi føroyingurin til. Her kunnu vit bert vóna, at menn hava lært somikið av teim kreppum, sum slíkir ótryggleikar ofta eru endaðir við, at teir nýta verandi og skapa tørvandi figgjartól til at benda gongdini burtur frá teim áum, gjáum og fjallarustum, sum eru mark millum gróðraríka og skapandi tíð og niðurbrótandi neyðartíð.

Onkur røddin hevur longu ljóðað, at um slíkur ótryggleiki verunliga er úti í stóru verð, so er tað ikki skilamannaverk at leggja so nógv fyri, sum føyingar og føroyska samfelagið hava gjørt seinastu árin.

Tá átti figgjartilgjald konsolidering at farið fram, við at meir varð sett á grunnar, í bankar og lagt á kistubotn. Men hetta er ikki ígjøgnumhugað tala, tí júst við nú at loysa flest møguligar av teim uppgávum, sum liggið hava á láni, tryggja vit okkum, at íløgurnar verða gjørdar í virðisfæst gogn, sum eitt minkað peningavirði ikki er ført fyri seinni at skapa. Samstundis skulu vit á grunnum og á kistubotni hava nóg mikið til at standast kann ímóti um neyðugt verður at halda aftur, ella um innløgukeldur fyribils renna spakuligari.

Sjálvur vænti eg ikki, at menn seta slíka kós, at vandi

Atli Dam

er fyri heimsufatandi kreppu, og dugi eg tí ikki at siggja beinari, enn at vit framhaldandi skulu royna at halda ham-puliga javnvág millum eina munagóða samfelagsútbýgging við tryggjan av vælferð manna og eina líkinda trygd fyri orku landskassans til versnandi tíðir. Fyri vist vita vit, at okkara samfelag altíð kemur at vera fyri broytingum í um-støðum og innløgumøguleikum.

Um sjóvinnumál segði lægmaður:

Innan sjóvinnumála eru tveir meginspurningar. Hin fyrri um vit framhaldandi kunnu endurnýggja og útbýggja skipa-flota okkara, soleiðis at vit altíð hava tey mest nútíðmans og kappingarføru skipini, og hin seinni, um tað verður møg-licht at útvega hesum skipum veidurættindi á slíkan mun, at figgjarliga grundarlagið undir rakstri teirra framvegis er í lagi.

Henda spurning vendi eg patvís aftur til undir viðgerðini av fiskimarks- og fiskirættindamálunum.

Hugurin at byggja nýggj og at keypa nýtilig brúkt for er einki linkaður. Uttan studning ella veðhald keypa menn framvegis for, sum ikki eru nýbygd, og jattaður er studningur og partvís veðhald til hópin av skipum, sum verða bygd lutvíst í Føroyum, men annars yvirhøvar í Noregi, Danmark og Onglandi.

Talan er um eina byggjætlan frá 1. juli 1973 og hált-annað til tvey ár fram í tíðina uppá umleið 160 mill. kr.

Harav er endalig treytaleys tilgøgn givin frá almennari síðu uppá bygging fyri 102 mil. kr., og havandi í huga, at vit í næstum helst skuldu fingið í lag bygging av 6-8 skipum á føroyskum smiðjum, umframt tær útlendsku byggingarnar, sum enn ikki eru liðugt við-

gjørdar, so verður henda ætlan at ganga út.

Almenna studningsveitanin til hesa bygging verður umleið 35 mill. kr. ella útvið eins nógv, sum frammanundan stendur í óavskrivaðum studningslánum.

Grunnurin til endurnýggjan skipaflotans hevur tokar 20 mill. kr., og á figgjarlógaruppskotið 74 75 eru settar 9,5 mill. kr.; hartil verður nakað avsett í 75 76, so hitt almenna greiðir sín part av uppgávuni. Men saman við teim munandi avskrivningarmøguleikum — t.v. s. útsetingarmøguleikum við skattgjalddan og skattalættum, sum liggur í at menn sleppa at javna inntøkurnar við avskrivning — verður hetta eitt tungt tak fyri landskassan og harvið fyri skattgjalddaran, serliga nú so stóru partur av meðalinn-tøkufólki luttekur í hesum skipailögum sum partsreiðarar.

Landsstýrið gjørdi fyri tveimur árum síðani vart við, at lítið orsök var til at bera ótta fyri, at íleggning í veiðuför bleiv so lítið lokkandi, at menn góvust við at byggja, og legði fram ymisk uppskot, sum skuldu tryggja javnt lag — javna rytmu — í skipabyggingini:

1) Avmarkan í forhondsavskrivningini í byggitíðini, men sum heild böttir avskrivningarmøguleikar í rakstrartíðini.

2) Møguleiki fyri at veita lagalig studningslán ístaðin fyri stuðning, serliga tá bygt bleiv í útlandum, og byggharrin var kommanditfelag.

Tingið róði her ikki í sama borði burtursæð frá, at tiltøk vóru framd, ið — sum gott var — tóku fyrimunir kommanditfelaganna. Tvørturímóti hækkaði tingið bæði studning og forhondsavskrivning sammett við uppskot landsstýrisins og noktaði fyri at umskipa sokallaðu studningsláníni til lagalig lán.

Orsök er eingin til kjak um, hvat beint var fyri tveimur árum síðani, men heldur um, ikki er beint at hugsa eitt sindur um at tátta í — serliga uttanlanda — tá so nógvir sáttmálar eru undir landi.

Mett hevur verið, at ein bygging uppá 40-55 mill. kr. árliga er hóskandi endurnýgg-ing innan skipaflota okkara, og sum nevnt liggja vit eina helvt omanfyri hetta komandi tvey árin, og vit vita, at enn eru ikki allir bygghugaðir frammottir.

Tað er stimbrandi, at ílegg-ingarhugurin er so stóur her á landi. Tað ber boð um, at menn metta hesar klettur verd-ar at dvelja á, og arbeiðarin og inntøkumaðurin á landi so væl sum fiskimaðurin og skiparin, sum investera við skatta-stuðli og beinleiðis almennum studningi, kunnu siga við kenda fyrrverandi tingmann-inum: »Føð tú meg í ár, eg skal føða teg at ári«. Men ein meg-invansin er kortini, at føroysk-ar skipasmiðjur eiga ov fáar av hesum sáttmálum.

Landsstýrið hevur leingi arbeiðt við málinum um at fáa til vega neyðuga figgjan til byggingar í Føroyum, har sum Realkreditstovnurin ikki hevur kunnað ella viljað rokkið. Ymisk tilboð hava verið frammi, men hava bygghugaðir ikki tikið av.

Stoðin er rættuliga gjølla lýst í teirri meting — analysu — landsstýrið hevur fingið til vega; hon er hjáløgð sum skjal.

Landsstýrið vil í hesi ting-setuni seta uppskot fram um ymisk ískoyti til lóggávuna um endurreising av skipasmiðjum, soleiðis at bött verður um stoð-una viðvíkjandi bygging í Føroyum, m.a. uppskot um at taka upp puljulán uttanlanda. Men var ikki vert samstundis at broytt studningsveitanina so, at munurin á studninginum við bygging uttanlanda og í Føroyum gjørdist stórri, t.d. so at framhaldandi verða studningslán uppá 25% veitt til bygging í Føroyum, meðan studulin við bygging uttan-landa verður 15% lagalig langfreistað rentulág lán.

»Ikki gror um tann stein, sum ofta verður flyttur« kann sigast sum verja ímóti at broyta umstøðurnar fyri iløg-um á veiðusíðuni, men her hevur lítið verið flutt, og full semja er um, at almennur stuðul er fyri neyðini, men spurningurin er, um ikki meira av hesum stuðli skal leggjast uppá land, tí »ikki batar at fylla alt í annan leypin, so dett-ur av«.

Tey skipaslog ætlanin er at byggja og keypa eru:

- 10-12 ídnaðarfiskiskip (svartkjaft og annan ídnaðarfisk)
- 3-4 nótaskip (í einstokum fori nótá- og trolskip)
- 10-12 línuskip (ísfisk til flakavirki)
- 2-3 reyðtrollarar (frysti-skip)
- 1 saltfiskatrolara
- 2 120 tons ísfiskatrolara (til flakavirki)
- 9 ísfiska- og ídnaðartrolara